

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL WORK WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

В статті розглядаються питання та проблеми організації виховної роботи в ЗДО. Знання з організації виховної роботи в ЗДО формує уявлення про передумови, умови, фактори, рушійні сили і тенденції розвитку ідей про дошкільну освіту. Опанування джерел і методів вивчення і розуміння педагогічних феноменів допомагає глибше усвідомлювати, раціональніше вирішувати сучасні проблеми дошкільної освіти.

У статті окреслюються особливості виховної роботи дітей з ООП в ЗДО. Виховна система ЗДО – це цілісна структура, яка сприяє успішній діяльності виховання та розвитку дошкільника. У дошкільному закладі відбувається моральне становлення вихованців, формування в них творчого мислення, відповідальності.

Головна мета дошкільної освіти в Україні – створити сприятливі умови для особистісного становлення дітей, забезпечити їх збалансований розвиток, узгодженість у житті основних тенденцій до самореалізації, саморозвитку та самозбереження, формування життєвої компетентності, розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури. Якісна дошкільна освіта є процесом і результатом удосконалення здібностей і поведінки дошкільника, створення сприятливих умов для досягнення ним фізичної, психічної, соціальної зрілості, одержання можливостей для індивідуального зростання, виявлення творчих здібностей, актуалізації природного потенціалу.

Метою інклюзивної освіти в ЗДО є підведення малюка до вступу в заклад загальної середньої освіти (школи) з максимально компенсованими первинними й вторинними порушеннями, достатнім рівнем загальної та психологічної готовності до навчання, бажанням учитися, сформованим умінням висловлювати й підтримувати соціальну комунікацію з однолітками та дорослими, належним ступенем самостійності й адекватною позитивною самооцінкою.

Ключові слова: *виховна робота, дошкільна освіта, діти з особливими освітніми потребами.*

The article examines the issues and problems of organizing educational work in the institution of preschool education. Knowledge of the organization of educational work in preschool education forms an idea of the prerequisites, conditions, factors, driving forces and trends in the development of ideas about preschool education. Mastering the sources and methods of studying and understanding pedagogical phenomena helps to better understand and more rationally solve modern problems of preschool education.

The article outlines the peculiarities of the educational work of children with special needs in special education. The educational system of institution of preschool education is a holistic structure that contributes to the successful education and development of a preschooler. In a preschool institution, the moral development of pupils takes place, the formation of creative thinking and responsibility in them.

The main goal of preschool education in Ukraine is to create favorable conditions for the personal development of children, to ensure their balanced development, the consistency in life of the main tendencies towards self-realization, self-development and self-preservation, the formation of life competence, the development of a valuable attitude to the world of nature and culture.

High-quality preschool education is the process and result of improving the abilities and behavior of a preschooler, creating favorable conditions for him to achieve physical, mental, and social maturity, obtaining opportunities for individual growth, identifying creative abilities, and actualizing natural potential.

The goal of inclusive education in special education is to bring a child to enter a general secondary education institution (school) with maximally compensated primary and secondary impairments, a sufficient level of general and psychological readiness for learning, a desire to learn, a formed ability to express and maintain social communication with peers and adults, due degree of independence and adequate positive self-esteem.

Key words: *educational work, preschool education, children with special educational needs.*

УДК 373.3.091.322

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/67.2.20>

Нагорна О.В.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри педагогіки
та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира
Винниченка

Завітренко Д.Ж.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки
та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира
Винниченка

Дорошенко О.М.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри педагогіки
та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира
Винниченка

Сучасний стан українського суспільства та процеси, які відбуваються в політичному, економічному, духовному житті нашої країни змушують по-новому поглянути на проблеми виховання в цілому та на формування гармонійно розвиненої особистості зокрема. Дошкільна освіта є найпершим рівнем загальної освіти, у процесі якої здійснюється професійна педагогічна робота з дітьми.

Дошкільна освіта – це навчання та виховання, яке отримують діти дошкільного віку, спрямоване на первинну соціалізацію особистості дитини, забезпечення її фізичного, морального та

психічного здоров'я, всебічний розвиток, набуття життєвого досвіду, здобуття необхідних умінь та навичок з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей, підготовку до здобуття шкільної освіти. Її функціонування регламентоване Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Конвенцією ООН про права дитини [1, с. 50].

Дошкільна освіта сприяє реалізації прав дитини, закріплених законодавчими міжнародними документами, зокрема права на охорону здоров'я, права на освіту, права на участь в іграх, права

на збереження своєї індивідуальності, права на захист від усіх форм фізичного, психічного насильства, приниження, зловживання, відсутності турботи чи недбалого і грубого поводження.

Сучасний дошкільний навчальний заклад відкритий для всіх дітей. Включення дітей з особливими потребами в освітній процес дошкільного навчального закладу змінює передусім установки педагогів на розуміння специфіки розвитку дітей та врахування їхніх особливих потреб і потенційних можливостей розвитку в навчально-виховній роботі. Особливості дітей із порушеннями психофізичного розвитку неможливо нівелювати, тому потрібно змінювати організацію освітнього процесу в групі задля вирішення завдань навчання, виховання і розвитку всіх дітей.

Дошкільна освітня організація має забезпечити доступність, якість, відкритість, привабливість для дітей, батьків та всього суспільства. Зі свого боку якість дошкільної освітньої організації залежить від оновлення змісту дошкільної освіти відповідно до сучасних тенденцій розвитку освіти, з урахуванням вимог; активізації творчого та особистісного потенціалу освітян; впровадження менеджменту в діяльність керівника ЗДО. Важливою умовою якості дошкільної освіти є організація виховної роботи.

Виховання одне з провідних понять у педагогіці. У процесі історичного розвитку суспільства та педагогіки визначилися різні підходи до розуміння цієї категорії. На сьогодні аналізоване поняття тлумачать у широкому та вузькому значеннях. Виховання у широкому розумінні представлено як «сукупність формуючого впливу всіх громадських інститутів, які забезпечують передачу з покоління в покоління накопиченого досвіду, моральних норм і цінностей». У цьому значенні виховання ототожнено із соціалізацією дітей з ООП. Виховання у вузькому сенсі сприймається як спеціально-організована діяльність педагогів та вихованців для реалізації цілей освіти в умовах педагогічного прогресу [2, с. 234].

Дошкільний вік – унікальний, самоцінний та найважливіший період становлення дитини та її здоров'я. Перші роки життя дитини – важливий етап формування. Якою буде доросла людина за своїми фізичними і розумовими здібностями, моральним якість більшою мірою залежить від цього періоду. Педагоги повинні прагнути до того, щоб система виховання маленьких дітей була орієнтована насамперед на їхні особистісні, індивідуальні, вікові особливості. Це означає, що дорослі в процесі спілкування з дитиною забезпечують їй почуття психологічної безпеки, довіри до світу, емоційного благополуччя, формування базису особистісної культури, розвиток її особливості. Потрібно забезпечити дитині широкі можливості користуватися кожним із п'яти почуттів: вона

повинна бачити, чути, торкатися руками, куштувати смак, нюхати різні предмети навколишнього світу.

На основі узагальнення підходів до визначення поняття «виховна робота», можна дійти висновку, що це цілеспрямована діяльність з організації спільної життєдіяльності дорослих та дітей, що здійснюється педагогічним колективом або окремим педагогом з метою найповнішого їхнього розвитку та самореалізації. Організація виховної роботи має бути повномасштабною. Керівнику дитячого садка важливо здійснити методичне та кадрове забезпечення виховної діяльності, створити умови для нормальної життєдіяльності дошкільнят під час перебування в дитячому садку, забезпечити охорону та підтримку дитячого здоров'я під час занять. Вихователям необхідно систематично вдосконалювати зміст програмних та режимних моментів, наповнювати предметно-розвивальне середовище та розвиваючі заняття для дошкільнят.

Мета виховної роботи – створення сприятливих умов для становлення духовно-моральної, творчої, діяльної, з відповідним розвитком, здорової особистості, здатної до успішної соціалізації та активної адаптації в умовах сучасного суспільства через взаємодію учасників освітнього процесу.

Досягнення поставленої мети можливе за умови успішного вирішення таких завдань:

- створення сприятливих умов розвитку нормотипових дітей та дітей з ООП відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей та схильностей;

- об'єднання навчання та виховання в цілісний освітній процес на основі духовно-моральних та соціокультурних цінностей та прийнятих у суспільстві правил і норм поведінки на користь людини, сім'ї, товариства;

- формування соціокультурного середовища, що відповідає віковим, індивідуальним, психологічним та фізіологічним особливостям дітей з ООП;

- забезпечення психолого-педагогічної підтримки сім'ї та підвищення компетентності батьків (законних представників) у питаннях розвитку та освіти, охорони та зміцнення здоров'я дітей з ООП.

Завдання виховної роботи реалізуються через комплекс заходів з урахуванням форм та методів. Організація виховної роботи не можлива без знань про її складові.

Виховна робота в ЗДО організується у таких формах:

- індивідуальна форма – дозволяє індивідуалізувати навчання (зміст, методи, засоби), проте вимагає від дитини великих емоційних навантажень, створює емоційний дискомфорт, обмежує співтовариство з іншими дітьми;

- групова форма роботи (індивідуально-колективна). Група ділиться на підгрупи. Під-

стави для комплектації: особиста симпатія, спільність інтересів. При цьому педагогу насамперед важливо забезпечити взаємодію дітей у процесі навчання;

- фронтальна форма, тобто робота з усією групою, чіткий розклад, єдиний зміст. Перевагами форми є чітка організаційна структура, просте управління, можливість взаємодії дітей, економічність навчання; недоліком – проблеми в індивідуалізації навчання.

При виборі форм організації виховної роботи в ЗДО слід враховувати:

- кількість залучених до неї учасників: індивідуальні, групові, колективні, масові;

- перевага використовуваних засобів: ігрові (імітація, змагання та ін.), форми трудової діяльності, форми спілкування;

- переважно використовувані методи: словесні (збори, педагогічні поради), наочні (виставки, стенди), практичні (оформлення матеріалів для виставки, музею);

- час проведення: короткочасні, тривалі, традиційні;

- спосіб впливу педагога: безпосередні та опосередковані;

- суб'єкт організації: організаторами є освітяни, батьки та інші дорослі; діяльність організується з урахуванням співробітництва.

Результат: спрямовані на інформаційний обмін; спрямовані на вироблення загального рішення; спрямовані на створення суспільно значущого продукту.

На підставі вищесказаного можна говорити про те, що форми організації виховної роботи в ЗДО мають узагальнений характер. Підвищення ефективності виховної роботи в ЗДО сприятиме правильному використанню форм та методів організації виховної роботи.

Виховання дитини з ООП вимагає делікатного, тактичного ставлення оточення до її психічних чи фізичних недоліків. Важливо виховати в дитини оптимізм і впевненість, сформувані здатність долати труднощі, стимулювати її компенсаторні можливості, орієнтувати на позитивні якості та водночас розвинути здатність до критичної оцінки своїх дій та вчинків.

У дітей з ООП спільне навчання та виховання веде до формування позитивного ставлення до своїх однолітків, адекватної соціальної поведінки, формування особистої орієнтації на максимальну повну реалізацію потенціалу розвитку та навчання. На жаль, інтегративні процеси є на сьогоднішній день недостатньо методологічно та методично опрацьованими і нерідко мають стихійний характер.

Мета виховної роботи з дітьми з ООП: створення спеціального реабілітаційного простору для оптимального розвитку особистості дитини

з обмеженими можливостями, її адаптації в суспільстві та допомога у соціалізації особистості.

Організація роботи в ЗДО з дітьми з ООП передбачає:

- розробку рекомендацій для батьків відповідно до індивідуальних особливостей їхньої дитини;

- проведення консультацій, тренінгів, практикумів щодо реалізації корекційно-розвивальних завдань;

- проведення відкритих занять;

- робота з батьків спільно з дитиною.

У корекційно-виховній роботі з дітьми з ООП насамперед необхідно використовувати педагогічні прийоми, спрямовані на організацію та впорядкування навчальної діяльності.

Фахівці дошкільних освітніх організацій зобов'язані підвищувати кваліфікацію, вивчаючи психолого-педагогічні аспекти роботи за умов інклюзивної освіти. Ефективним методом самоосвіти є така форма навчання, як тематичний семінар.

Допускаються різні форми навчання: професійна перепідготовка, очні та дистанційні курси підвищення кваліфікації, участь у вебінарах, самоосвіта, тематичні семінари, педагогічні наради.

Корекційна робота та інклюзивна освіта дітей з ООП, які освоюють освітню програму в групах комбінованої та компенсуючої спрямованості (зокрема і для дітей зі складними (комплексними) порушеннями), повинна враховувати особливості розвитку та специфічні освітні потреби кожної категорії дітей.

Дитячі садки, у яких створюються інклюзивні групи. В інклюзивній групі дошкільної освіти працює команда фахівців різного профілю. Методи, засоби та форми роботи мають бути спрямовані на розширення спектру компетенцій дитини з ООП, забезпечення соціалізації в колективі однолітків.

Для оптимального здійснення інтеграції на етапі дошкільного дитинства педагогічному колективу необхідно працювати над дотриманням спеціальних умов виховання та навчання дітей з ООП, організувати безбар'єрне середовище їхньої життєдіяльності. Педагоги в процесі освітньої діяльності в дитячому садку повинні прагнути поєднувати індивідуальний та диференційований підходи, що сприятиме активній участі дітей у житті дитячого колективу.

Однією з умов підвищення ефективності педагогічної роботи, є створення адекватної можливостям дитини предметно-розвивального середовища, тобто системи умов, що забезпечують повноцінний розвиток усіх видів дитячої діяльності, розвиток вищих психічних функцій і становлення особистості дитини.

Для дітей з ООП характерні моторні труднощі, рухова розгальмованість, низька працездатність,

що потребує внесення змін до планування освітньої діяльності та режиму дня. У зв'язку з цим передбачено широке варіювання організаційних форм освітньої роботи: групових, підгрупових, індивідуальних.

Відповідно до можливостей дітей з ООП визначаються методи навчання та технології. При плануванні роботи важливо використовувати найдоступніші методи: наочні, практичні, словесні. Питання раціонального вибору системи методів і окремих методичних прийомів, технологій педагога вирішують індивідуально.

Отже, формування державної стратегії інклюзивної освіти передбачає подолання як соціальних, так і організаційних перешкод. Це стає можливим за умови вдосконалення системи професійної підготовки педагогів, підвищення рівня спеціальної психолого-педагогічної освіти батьків і громадськості, адаптації приміщень до потреб дітей з особливостями у розвитку, а також

науково-методичного процесу. Першочергово виступає усвідомлення того факту, що кожний малюк, який прийшов до дитячого садка, має свої інтереси, здібності, надає перевагу тому чи іншому способу засвоєння інформації відповідно до власного стилю пізнавальної діяльності [4, с. 123].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Тарапака Н.В., Кашуба Л.В. Інклюзія в дошкіллі: розвиток дітей із психофізичними вадами в умовах реалізації Базового компонента дошкільної освіти: Навчально-методичний посібник. Кіровоград, 2013. 140 с.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. Вид. 2-ге, доповн. Київ, 2013. 464 с.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. Білан та ін. Тернопіль, 2012. 264 с.
4. Швайка Л. Інклюзія в ЗДО: навч. посіб. : Київ, 2019. 144 с.